וְלֹא הִיא דְּהָא קָחֲזִינָן דְּלֹא חֲוֵי כּוּלֵּי הַאי, שעינינו רואות שאין החשבון כהוגן (ראה רש"י ותוס' ד"ה ריבועא וראה מאירי). ורבנן דקיסרי קבלה היתה בידם כן, אלא שבאמת אינם באים לומר כיצד למדוד את ההיקף, אלא את מידת השטח של המקום (תוס' שם). ויש שכתב, שחס ושלום לומר שהם טעו בזה, ובודאי ידוע היה לרבי יוחנן ולרבנן דקיסרי שאין החשבון מדוקדק, אלא שכוונתם היתה לגזור, שמי שרוצה לעשות לו חלל עגול, במקום שצריך שיהיה לו חלל בשיעור ארבע על ארבע אמות בריבוע (ראה עירובין עו, א לענין חלון בין שתי חצירות, וראה שם שהביאה הגמ' שם את דברי רבי יוחנן ורבנן דקיסרי ולא דחתה את דבריהם), צריך להיות שיעור הפתח ברוחב שמונה אמות שהוא כפול מהשיעור המרובע, כדי שיהיה ניכר היטב שיעור הריבוע של ארבע על ארבע אמות מתוך העיגול. ודוחה הגמ' כאן שלענין סוכה ניכר היטב שיעור הסוכה גם בפחות משיעור זה [ואינו דומה לחלל פתח שאינו ניכר כל כך], וגזירה מופלגת כזאת נראית כחוכא ואיטלולא (גאון יעקב עירובין עו, ב, אמנם ראה בתוס' שם ד"ה ורבי יוחנן, שסובר שדבריהם נדחו אף לענין הנדון בסוגיא שם).

הַפְּנִימִית אֵינָהּ סוּכָּה, כיון שדר בה בכל ימות השנה, אינו ניכר שיושב שם לשם מצות סוכה (רש"י), ואף שנעשתה כתיקון סוכה לשם צל [ואנו נוקטים להלכה כדעת בית הלל המבוארת במשנה לעיל (ט, א) שאינו צריך לעשות את הסוכה לשם חג, ומספיק מה שעושה אותו לשם צל], ואין עיקר עשייתה לשם דירה [שמן הסתם יש ליוצר בית אחר שבו הוא דר בקביעות], הואיל ומחמת הקדרות הוא דר שם בפועל, פסלוהו חכמים כיון שלא ניכר שישיבתו היא לשם מצוה [אבל כל שעשייתה היא לשם דירה, אף שסככה לשם צל פסולה מן התורה] (מג"א, ע"פ פמ"ג ולבושי שרד תרלה, א, בדעת רש"י), ויש שסובר, שאף אם עשאה לשם דירה, כשרה מן התורה אם עשאה כתיקון סוכה לשם צל, ופסולה רק מדברי חכמים (ב"ח, ע"פ מחצית שקל שם בדעת רש"י). ויש שסובר שאף סוכת היוצרים נחשבת עשייתה לשם דירה, ופסולה מן התורה (ב"ח ומג"א שם, בדעת הר"ן).

וְהַחִיצוֹנָה סוּכָּה וּפְטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה בכל ימות השנה, כיון שאינה משמשת לדירה אלא למעבר לסוכה הפנימית (רש"י), ומה שמשתמש שם גם כדי לעשות מלאכתו ולמכור את קדירותיו (ראה רש"י ד"ה שתי), אין בזה כדי לחייב אותו במזוזה, הואיל ובעיקרה לא נעשתה בשביל שימוש זה, שחיוב מזוזה תלוי אם עיקר עשייתה הוא לשם דירה (פרשה סדורה [להגרח"ק] על מס' מזוזה, טז).

וְאַמַּאי תְּהֵוֵי חִיצוֹנָה כְּבֵית שַׁעַר הַפְּנִימִית וְתִתְחַיֵּיב בִּמְזוּזָה, שחייבו חכמים לשים מזוזה בבית שער שלפני הבית (רש"י ותוס' ד"ה ותהוי), ויש שסובר שחיובו מהתורה, שבית שער שלפני הבית דינו כדין הבית, ואם הבית חייב במזוזה מהתורה, כמו כן הבית שער שלו תתחייב במזוזה מן התורה (ריטב"א ור"ן בשם הרי"ף).

מִשּׁוּם דְּלֹא קָבִיעַ, שאפילו הפנימית אינה קבועה, ודבר שאינו קבוע, אין בו חשיבות מספקת כדי שנחשיב את החיצונית כבית שער שלו (רש"י; ראב"ד מזוזה ו, ט), שהרי אין הקדר דר שם בקביעות, שדרכו ללכת פעמים רבות לאכול ולישון בביתו (ר"י מלוניל), וכיון שכל חיוב בית שער אינו אלא מדרבנן (ראה רש"י ד"ה ותהוי), לא חייבו חכמים מזוזה בבית שער של בית שאינו חשוב (ראשון לציון). ויש שפירש, שלא חייבו את החיצונית מפני שהיא עצמה אינה קבועה שפעמים שמסיר אותה, ודבר שאינו קבוע, אף אם הוא בית שער לבית קבוע, אינו מתחייב במזוזה (כסף משנה וראשון לציון בדעת הרמב"ם שם).

סוּכַּת גּוֹיִם, שאינו דר שם אלא בימות החמה (רש"י), שכיון שאינו דר שם כל ימות השנה אינה נחשבת דירה (ביאה"ל תרלה, א ד"ה כגון). ויש שכתב, שברייתא זו סוברת שאף אם עשאה לשם דירה אינה פסולה למצות סוכה כל שעשאה לשם צל, והיא חולקת על דעת רבי מאיר שפסל את סוכת היוצרים, הואיל והיא משמשת כדירתו של היוצר (ערוך לנר ושפת אמת בדעת הרמב"ם שהשמיט את דין סוכת היוצרים, וראה בביאורנו לעיל ד"ה הפנימית).

סוּכַּת בְּהֵמָה, שעשאה אדם לצורך בהמות (מאירי; לבוש תרלה, א). ויש שפירש, סוכה שנעשתה על ידי בהמה, כמו בשאר הדברים שמונה בברייתא וכגון 'סוכת גוים' ו'סוכת נשים' שהכוונה שנעשתה על ידם (גליוני הש"ס, ע"פ שו"ת הרשב"א ג, רנט).

וְהוּא שֶׁעָשָׂאָהּ לְצֵל סוּכָּה, שמסוככת יפה שצילתה מרובה מחמתה, שבכך ניכר שעיקר עשייתה היתה לשם צל ולא בשביל צניעות, אבל אם חמתה מרובה מצילתה מוכח שכל עשייתה אינו אלא לשם צניעות, ולא יועיל מה שיוסיף מעט סכך לעשותה צילתה מרובה מחמתה, אלא יצטרך לסככה מחדש לשם צל (רש"י, ע"פ ערוך לנר ושפת אמת), ויש שפירש, שמסוככת היטיב יותר ממה שנצרך להכשר סוכה, שכיון שאנו צריכים הוכחה שכוונתו היתה לצל ולא לצניעות, צריכה שתהא מסוככת יותר מהרגיל (רש"י, ע"פ מנחם משיב נפש). ויש שפירש, שעשאה באופן שהגשמים יורדים לתוכה, שאז מוכח שעשאה לשם צל, אבל אם אין הגשמים יורדים לתוכה מוכח שעשאה לשם דירה ואינה כשרה לסוכה, ואפילו אם יוריד מעובי הסכך עד לשיעור שיהיו הגשמים יורדים לתוכה, לא יועיל להכשירו, הואיל ועיקר עשייתה היתה לשם דירה ולהסכך פסול ויש לסככה מחדש (ערוך לנר וב"ח תרלה, ע"פ רא"ש א, יב בשם ר"ת, וראה ריטב"א).

■ להלכה, סוכות 'גנב"ך רבק"ש' כשרות, אף אם לא עשאן לשם מצוה כל שעשאן לשם צל (שו"ע או"ח תרלה, א), אבל אם עשאן לשם צניעות [כדי שלא יראו אותו משתמש בו], או לשם דירת כל השנה, או לשם אוצר, פסולה מן התורה, ואם היא מסוככת כהלכתה, סימן שעשייתה לשם צל ולא לשם צניעות (משנ"ב שם, א). עשאה לשם דירה ורוצה להכשיר את הסוכה, צריך לחזור ולסכך אותה כולה כדין, ולא מועיל בה חידוש כל שהוא בסכך במקום אחד (ביאה"ל שם).

הַאי תַּנָּא דְּגַנְבַ"ךְ אַלְמָא לֵיהּ גַּנְבַ"ךְ, שכל תנא נקט את אלו שיש יותר סיבה להכשירם, וכלל עמם את אלו שהיו פחות חידוש אצלו (רש"י), שכן הוא הדרך בכל מקום לשנות על דרך 'לא זו אף זו', שלא רק אלו הפשוטים יותר כשרים, אלא אף אלו שהם יותר חידוש (ערוך לנר). ויש שפירש להיפך, שכל תנא נקט בפירוש את אלו שלדעתו יש יותר סיבה לפסול אותם, ובא התנא לומר לנו שהם כשרים, וכלל עמהם ברמז את אלו שיותר פשוט לו להכשיר אותם, שאין צריכים למנותם בפני עצמם (ריטב"א בשם יש מפרשים).

לְאַתּוֹיֵי רַקַּב"שׁ דְּלֹא קָבִיעִי, שהרועים סותרים את סוכתם בעת שהולכים לרעות במקום אחר, וכן הקייצים אחרי שגמרו לייבש את התאנים סותרים את סוכתם והולכים להם (רש"י), וכן הבורגנין ושומרי הפירות משנים את דירתם ממקום למקום לפי הצורך (מאירי).

■ המשך במילואים עמ' 120